Társulás és szövetkezés mint lehetséges kitörési pont a vidékfejlesztésben Tanúvallomások egy helyzetfelmérés kapcsán

GYÖRFY LEHEL

2001 nyarán adatott meg az a lehetõség, hogy részt vegyek abban a helyzetfeltárásban, amelyet Vincze Mária professzor asszony vezetett a Hargita megyei Kászonaltíz községben. Számomra, mint pályakezdõ közgazdásznak, igazi élményt jelentett szakmai szempontból egy pillanatra betekintést nyerni abba, amit úgy nevezhetek: egy székely falu hétköznapja.

A 3150 lakost számláló Kászonaltíz község öt falvában 197 gazdasági kérdõív került kitöltésre egy véletlenszerû minta alapján, mely nem tartalmazta a már nagyon idõs, nem gazdálkodó családokat, melyek nem jelentenek fejlesztési potenciált. Mivel a megkérdezett családok csaknem 90%-a rendelkezik szántóföldel, néhány olyan problémára koncentráltam – a teljesség igénye nélkül –, amelyek ezen ágazattal kapcsolatosak.

Kászonaltíz községben az átlagbirtok 8,3 ha, melybõl 1,34 ha szántó, miközben a családonkénti mezõgazdasági területtel való ellátottság országos szinten családonként 2,3 ha. Különösen a legelõkkel és kaszálókkal való ellátottság mondható jónak, kihasználatlan potenciálra utal viszont az, hogy a legelõk és kaszálók több mint 30%-a nincs megmûvelve. Alacsony az egy családra jutó tehén- és juhállomány – 1,34 tehén és 8,69 juh –, habár éppen ezen állatfajok tenyésztésére legkedvezõbbek a feltételek. (Vincze Mária, 2002)

Az átlagos évi pénzbeni jövedelem 36%-át teszik ki az értékesített mezõgazdasági termékek, viszont ha figyelembe vesszük a szántófölddel és állatállománnyal való alacsony ellátottságot, illetve azt, hogy a megtermelt tej 58,6%-a, a hús egynegyede, a burgonya 38%-a kerül értékesítésre, megállapítható, hogy a nagyszámú kis családi gazdaság többnyire saját ellátásra rendezkedett be.

A mezõgazdasági termékek helyi piacának atomizálódására és a termelõk vásárlókkal szembeni piaci kiszolgáltatottságára utal hogy – a begyûjtõpontoknál történõ tejértékesítést nem számítva – a legelterjedtebb gyakorlat a háznál való értékesítés, a megkérdezettek 42%-a esetén. Ezt a kiszolgáltatottságot fokozza, hogy a lakosság csupán 2%-a mûködik együtt az értékesítés terén. A megkérdezettek 45%-a értékesít tejet állami szerzõdéssel, a tejértékesítés messze a leglényegesebb mezõgazdasági tevékenységbõl származó, biztos pénzbeni jövedelemforrás.

A termelést illetõen megállapítható, hogy azon családok, melyben az átlag életkor 50 év fölötti, csaknem kétszer annyi mezõgazdasági területet birtokolnak, mint az 50 évnél fiatalabb családok. A földek gyenge kihasználtsága kapcsolatban áll a középkorú, munkabíró népesség részarány csökkenésével.

A község mezõgazdasági gépekkel való ellátottsága, a mezõgazdasági terület szerkezetét figyelembe véve, összességében jónak mondható, a megkérdezettek 18%-a rendelkezik traktorral, 27%-a kaszálógéppel, 1,5%-a kombájnnal. A gazdaságok 90%-a a szükséges géppark kevesebb mint felét birtokolja, csupán 3% tulajdonában található meg minden szükséges gép. A közös géptulajdonosok száma elenyészõ. Kölcsöngépet 11%, gépi szolgáltatást 74% vesz igénybe, az ellentételezés többnyire pénzzel történik. Közös géphasználatot 6% jelölt meg csupán, a termeléshez szükséges dolgokat 5% szerzi be közösen. A termelési együttmûködés többnyire rokoni, baráti alapon történõ, munkával való kisegítésre korlátozódik, bár a helyi Gépkör létezése és mûködése biztató jel. Mezõgazdasági társulás nincs a községben.

A fentiek három problémakörben foglalhatók össze, melyek egyetlen, közös erõvel lefele húzó spirálhoz hasonlíthatók (annak tudatában, hogy néhány összefüggõ pontba nem lehetséges teljességgel besûríteni egy község foglalkoztatás szempontjából legjelentõsebb ágazatának problémáit).

I. Demográfiai kör (Ki termel?):

1. A mezõgazdasági ágazat alacsony jövedelmezõsége a munkabíró és képzett lakosságot más ágazatok felé orientálja.

2. Az alternatív jövedelemforrások hiánya a munkabíró és képzett lakosság vidékrõl való távozásához vezet.

3. Ezt súlyosbítja a városokba koncentrálódó, ipari és szolgáltatási ágazatok által kibocsátott strukturális munkanélküliség, mely a mezõgazdaság felé irányul, és amely elsõsorban az idõsebb generációt és az alacsonyan képzetteket érinti.

4. A munkabíró és képzett lakosság hiánya, valamint a városi munkanélküliség falvak felé való áramlása a mezõgazdasági ágazat alacsony munkatermelékenységét eredményezi, mely végsõsoron alacsony jövedelmezõséghez vezet.

II. Termelési kör (Hogyan termel?)

1. A csökkenõ mezõgazdasági jövedelmezõség és a növekvõ input-árak egyre alacsonyabb termelési tényezõ fogyasztásához vezetnek.

2. A kisebb termelési tényezõ fogyasztása alacsony hozamhoz és kapacitás-kihasználtsághoz, esetenként romló minõséghez vezet.

3. Az alacsony hozamok jövedelmezõség-, megtakarítás- és beruházás-csökkenést, tehát végsõsoron jövõbeli jövedelmezõségcsökkenést eredményeznek.

Megjegyzés: Az elaprózódott birtokstruktúra a növekvõ input-árakban érezteti hatását.